

Vragen gesteld door de leden der Kamer, met de daarop door de regering gegeven antwoorden

4028

Vragen van het lid **Jasper van Dijk** (SP) aan de Ministers van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties en van Buitenlandse Zaken over *de gevolgen voor Nederland van het Pegasus-hack-schandaal* (ingezonden 23 juli 2021).

Antwoord van Minister **Ollongren** (Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties) en Minister **Kaag** (Buitenlandse Zaken) (ontvangen 13 september 2021).

Vraag 1

Hebt u kennisgenomen van de gevolgen van het hackschandaal met behulp van de Pegasus-software waarbij door landen die de software van het Israëlische particuliere bedrijf NSO hebben aangeschaft tal van politici, journalisten, advocaten en mensenrechtenverdedigers in tal van landen hebben afgeluisterd?¹ Deelt u de opvatting over soft ware van NSO dat «Targeted surveillance is a serious threat facing human rights defenders globally. Though often carried out by states, this practice is enabled by digital surveillance tools provided by private companies?»² Zo nee, waarom niet?

Antwoord 1

Ja, het kabinet heeft kennisgenomen van de berichtgeving. In algemene zin kan gesteld worden dat de (online) veiligheid van mensenrechtenverdedigers en journalisten een mensenrechtenprioriteit is van het Nederlandse buitenlandbeleid. Onder leiding van Nederland en Estland heeft

¹ Revealed: leak uncovers global abuse of cyber-surveillance weapon <https://www.theguardian.com/world/2021/jul/18/revealed-leak-uncovers-global-abuse-of-cyber-surveillance-weapon-nso-group-pegasus>. «FT editor among 180 journalists identified by clients of spyware firm» <https://www.theguardian.com/world/2021/jul/18/ft-editor-roula-khalaf-among-180-journalists-targeted-nso-spyware>.

The Guardian, 20 juli 2021: «French Minister's phone shows traces linked to NSO spyware» Marokko bespioneert Frankrijk op het allerhoogste niveau, zie ook <https://www.theguardian.com/world/2021/jul/20/french-ministers-phone-shows-traces-linked-to-nso-spyware>

² «Operating from the shadows. Inside NSO Group's corporate structure» Targeted surveillance is a serious threat facing human rights defenders globally. Though often carried out by states, this practice is enabled by digital surveillance tools provided by private companies. Targeted surveillance is a serious threat facing human rights defenders globally. Though often carried out by states, this practice is enabled by digital surveillance tools provided by private companies. However, the lack of transparency about the operations of the surveillance... <https://www.somo.nl/operating-from-the-shadows/> d.d. 31 mei 2021.

een coalitie van 32 landen (de *Freedom Online Coalition*) in 2020 een gezamenlijke verklaring uitgebracht over «*the human rights impact of cybersecurity laws, practices and policies*». In de verklaring werd onder andere gewezen op mensenrechtenrisico's die voortkomen uit het gebruik van bepaalde technische middelen, als die op onwettige of willekeurige wijze worden ingezet. Landen werden opgeroepen om wetgeving en beleid voor cyberveiligheid te ontwikkelen die in overeenstemming zijn met internationaal mensenrechtenkader. Potentiële negatieve effecten op kwetsbare groepen en het maatschappelijk middenveld, waaronder mensenrechtenverdedigers en journalisten, zouden tot een minimum moeten worden beperkt. Bepaalde cybersurveillancegoederen en -technologieën staan ingevolge het potentiële gebruik in civiele of militaire toepassingen onder exportcontrole. Dit geldt ook voor goederen voor het maken en besturen van binnen-dringsoftware. Nederland spant zich internationaal in om aanvullend cybersurveillancegoederen in relatie tot mensenrechtenschendingen onder exportcontrole te brengen. In het Wassenaar Arrangement vergt dit consensus van alle deelnemende landen. Deze goederen zijn in de EU gecontroleerd via de EU Dual-Use-verordening. De herziene EU Dual-Use-verordening die op 9 september 2021 in werking treedt, bevat een expliciete uitbreiding van controles op de export van cybersurveillance-technologie.

Vraag 2

Is u bekend dat ook Nederlandse politici, advocaten, mensenrechtenverdedigers en journalisten via andere landen die Pegasus-software gebruiken zijn gehackt? Kunt u melden om hoeveel personen het gaat en welke beroepen zij hebben? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 2

Nee, dat is het kabinet niet bekend. Het kabinet beschikt niet over de lijst waarop nummers zouden staan van personen die zijn gehackt met het middel. Overigens is ook de status van deze lijst niet geheel duidelijk. Daarnaast beschikt het kabinet evenmin over een lijst van telefoonnummers van Nederlandse politici, journalisten, advocaten en mensenrechtenverdedigers, die dan zou kunnen worden vergeleken met de nummers op de eerdergenoemde lijst.

Vraag 3 en 4

Zijn er Nederlandse instellingen die gebruik maken van Pegasus-software?³ Zo ja, welke? Hebt u contact opgenomen met deze instellingen naar aanleiding van dit nieuws?

Hebben deze Nederlandse instellingen contact opgenomen met NSO, de leverancier? Zo ja, wat was de inzet en wat het resultaat? Deelt u de opvatting dat een einde moet worden gemaakt aan het gebruik van deze software? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 3 en 4

In het algemeen geldt dat het Nederlandse instellingen niet is toegestaan binnen te dringen in geautomatiseerde werken. Uitzonderingen zijn gemaakt voor justitie en politiediensten ter opsporing van strafbare feiten, en voor inlichtingen- en veiligheidsdiensten ter bescherming van de nationale veiligheid. Deze organisaties kunnen onder omstandigheden en omgeven door waarborgen bijzondere bevoegdheden inzetten. Over de wijze waarop deze organisaties gebruikmaken van hun wettelijk toegekende bijzondere bevoegdheden kan ik in het openbaar geen mededelingen doen. Tot slot kan het, voor zover het mandaat daartoe opdracht geeft en de juridische kaders dat toelaten, ook de Krijgsmacht toegestaan zijn om in het kader van militaire missies en operaties geautomatiseerde werken binnen te dringen.

³ De Volkskrant, dinsdag 21 juli 2021, «Spionage software uit Israël bedreigt de democratie, ook die van Nederland».

Vraag 5

Hebt u kennis genomen van de veroordeling tot zes jaar gevangenisstraf voor de Marokkaanse journalist Omar Radi, een veroordeling op basis van chats die zijn verkregen met behulp van een met Pegasus-software gehackte telefoon?⁴

Antwoord 5

Het kabinet heeft kennisgenomen van de berichtgeving in de media over veroordeling en vermeende hacks van de telefoon van Omar Radi. Nederland volgt de ontwikkelingen in de rechtsgang tegen Omar Radi. Het kabinet beschikt echter niet over het vonnis en kan niet aangeven op basis van welke bewijslast Omar Radi is veroordeeld.

Vraag 6

Deelt u de opvatting dat het hier om een politieke veroordeling gaat en dat deze moet worden afgekeurd zeker nu blijkt dat gebruik wordt gemaakt van hacking? Zo nee, waarom niet?⁵

Antwoord 6

Nederland volgt rechtszaken tegen journalisten in Marokko nauwlettend. Nederland heeft geen beschikking gekregen over de tekst van het vonnis en kan geen uitspraken doen of de veroordeling heeft plaatsgevonden op basis van gegevens verkregen door hacking. Het is aan de Marokkaanse autoriteiten om een eerlijke rechtsgang te garanderen.

Vraag 7

Deelt u de opvatting dat de buitenlandse politiek ten opzichte van Marokko aan herziening toe is? Zo nee, waarom niet? Zo ja, wat betekent dat voor uw houding ten opzichte van de Marokkaanse regering in het licht van «onuitzetbaren» uit Nederland naar het veilige land Marokko? Is Marokko een veilig land en kunnen uitgediende asielzoekers worden teruggestuurd?

Antwoord 7

De betrekkingen tussen Nederland en Marokko zijn veelzijdig en complex en omvatten veel wederzijdse belangen. Deze relatie is, net als relaties met andere landen, voortdurend in beweging. In die brede context blijft Nederland onverminderd inzetten op medewerking van Marokko aan effectieve terugkeer van Marokkanen zonder geldige verblijfstitel. De beoordeling met betrekking tot Marokko als veilig land is terug te vinden in de brief aan uw Kamer van 6 mei 2021.⁶

Vraag 8

Deelt u de kritiek van de EU dat gebruik van het Pegasus-software onaanvaardbaar is? Zo ja, op welke manier hebt u daarvan mededeling gedaan en aan wie?⁷

Antwoord 8

De wijze waarop in de mediaberichtgeving wordt bericht dat de hacksoftware wordt ingezet, namelijk het onrechtmatig af luisteren van advocaten, politici, mensenrechtenverdedigers en journalisten, acht het kabinet eveneens onaanvaardbaar.

⁴ De Volkskrant, woensdag 21 juli 2021, «Telefoonhack om van lastpak af te komen»

⁵ Aangangsel Handelingen, vergaderjaar 2020–2021, nr. 1695

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20202021-1695.html>

Aangangsel Handelingen, vergaderjaar 2019–2020, nr. 1062

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20192020-1062.html>

Aangangsel Handelingen, vergaderjaar 2019–2020, nr. 1836

<https://zoek.officielebekendmakingen.nl/ah-tk-20192020-1836.html>

⁶ Kamerstuk 19 637, nr. 2726.

⁷ «Pegasus spying reports «completely unacceptable,»» says EU's von der Leyen;
<https://p.dw.com/p/3whN6>.